

Colecția Aletheia este coordonată de ALIN TAT

Traducători:

Marius Motogna (capitolele I-IV)

Manuela Kaufmann (capitolele V-VIII)

Paul Gilbert, *La Simplicité du principe*

© Editions Lessius, 1997

© 2017 by Editura Galaxia Gutenberg

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

GILBERT, PAUL

Simplitatea principiului / Paul Gilbert; ed.: Silviu Hodiș –

Târgu-Lăpuș: Galaxia Gutenberg, 2017

ISBN 978-973-141-660-1

I. Gilbert, Paul (autor)

www.galaxiagutenberg.ro

Editura Galaxia Gutenberg

435600 Târgu-Lăpuș, str. Florilor nr. 11

Tel/fax: 0264-243616; mobil: 0723-377599

e-mail: contact@galaxiagutenberg.ro

PRINTED IN ROMANIA

PAUL GILBERT

INTRODUCERE

SIMPLITATEA PRINCIPIULUI

Traducere din limba franceză de
Marius Motogna și Manuela Kaufmann

Galaxia Gutenberg

2017

INTRODUCERE	5
1. Puțină istorie	6
2. Fenomenologiile	12
3. Simplitatea principiului	17
PRIMUL CAPITOL: O DISPOZIȚIE FUNDAMENTALĂ	23
1. Tehnica, înțelepciunea și științele	24
A. Tehnica	25
B. Înțelepciunea	28
C. Științele	31
2. Inteligența și voința	34
A. O dispoziție	35
B. Două facultăți	37
C. O dialectică spirituală	40
3. Mirarea	44
A. Platon și Aristotel	44
B. Heidegger	48
C. O primă diferență ontologică	50
CAPITOLUL DOI: ONTOLOGIA	56
1. Substanța	57
A. Etimologie și istorie	57
B. Determinare	64
2. Esența și quiditatea	67
A. Istorie	67
B. Determinare	69
3. Accidentul	73
A. Istorie	73
B. Determinare	76
4. Forma și materia	78
A. Forma	78
B. Materia	80
5. Individuația	83
A. Istorie	83
B. Determinare	87

CAPITOLUL TREI: SENSIBILITATEA	90
1. Unitatea cunoașterii	91
A. Cunoaștere și intenționalitate	91
B. Științele teoretice	95
2. Structura experienței sensibile	98
A. Primul nivel al cunoașterii	98
B. Sensibilitatea spirituală	102
C. Percepția	106
3. A priori-ul sensibilității	110
A. O formă	111
B. Spațiu și timp	114
C. „Simpla apprehensiune”	119
CAPITOLUL PATRU: INTELECTUL	122
1. Conceptul	123
A. Sensibilitatea, conceptul și categoria	123
B. Conceptul și a priori-ul	126
C. Conceptul și singularul	128
2. Categoriile	131
A. Tabelul categoriilor	132
B. Universalul	135
C. Necesarul	137
D. A posteriori și a priori	139
3. Noțiune, concept și idee	141
CAPITOLUL CINCI: RAȚIUNEA	148
1. Scientismul și empirismul	149
A. Afirmția și îndoiala	149
B. Construcția științifică	153
C. Scientismul	155
D. Empirismul	158
2. De la subiectivism la idealism	162
A. Empirismul și subiectivismul	162
B. Ieșirea din îndoială	165
C. Idealismul	169
3. Principiul rațiunii	173
A. Principiul rațiunii și cauzalitatea	173
B. Empirismul și rațiunea	177
C. Idealismul și rațiunea	179

CAPITOLUL ȘASE: DESPRE ȘTIINȚELE EXACTE.....	183
1. Fizica.....	185
A. Prima abstracție.....	185
B. Fizica aristotelică.....	187
C. Fizica modernă.....	191
2. Matematica.....	194
A. Abstracția cantitativă.....	195
B. Aprioricul matematic.....	197
C. Proiectul axiomatic.....	200
3. Știința și reflecția.....	204
A. Diversitatea axiomelor.....	205
B. Limita axiomaticii.....	207
C. Fizica, matematica și realul.....	209
CAPITOLUL ȘAPTE: GÂNDIREA ÎN ACT.....	214
1. Abstracția și transcendentalizarea.....	214
A. Ierarhia și abstracția.....	215
B. Transcendentalizarea.....	218
2. A judeca și a afirma.....	222
A. Judecățile științifice.....	222
B. Sinteza predicativă și sinteza obiectivă.....	225
C. Afirmarea.....	228
3. Gândirea în act.....	231
A. Actul spiritual.....	232
B. Gândirea limitată.....	237
C. Consimțirea la ființă.....	240
CAPITOLUL OPT: ACTUL ȘI PERSOANA.....	244
1. Un abis spiritual.....	244
A. Dincoace de mirare.....	245
B. Eșecul.....	247
C. Neliniștea.....	252
2. Actul.....	254
A. Actul și celălalt.....	255
B. De la cunoștință la etică.....	257
C. Responsabilitatea și limita.....	260
D. Limita și realul.....	263
3. Persoana.....	267
A. În istorie.....	267
B. Subiectul, individul și persoana.....	270
C. Actul, reflecția și persoana.....	274
BIBLIOGRAFIE.....	279

Corector: Ana Grama
 Redactor: Măia Hodiș
 Tehnoredactor: Dinu Virgil

www.galaxiagutenberg.ro
www.librariilegutenberg.ro

Bun de tipar: 2017. Apărut: 2017
 EDITURA GALAXIA GUTENBERG,
 435600 Târgu-Lăpuș, str. Florilor nr. 11
 Tel./fax: 0264-243 616; 0723-377 599
 E-mail: contact@galaxiagutenberg.ro

*

Tiparul executat de
 SC GUTENBERG SRL
 435600 Târgu-Lăpuș, str. Florilor nr. 11
 Tel./fax: 0262-385 280; 0723-377 599
 E-mail: contact@galaxiagutenberg.ro

SERVICII TIPOGRAFICE COMPLETE

INTRODUCERE

Lucrarea își propune să-i inițieze pe cititori în problematica metafizică. Această misiune nu este ușoară. Ne-am putea într-adevăr imagina că definițiile clare și bine articulate ar fi suficiente pentru a ne da seama de ceea ce ea caută, și anume principiul absolut prim. Dar vom vedea că acest principiu scapă unui asemenea fir conducător, solicită o punere sub semnul întrebării ce nu are un sfârșit, privește totalitatea vieții noastre și a lumii. Vom elabora aici problema metafizică în maniera cea mai liniară și sistematică cu putință. Punerea inevitabilă a acestei probleme și cercetarea cu privire la ceea ce o face posibilă este o aventură ce angajează și entuziasmează totalitatea ființei umane. Desigur, sfiala inteligenței și seriozitatea problemelor întâlnite nu lasă loc entuziasmelor facile. Dar atunci când gândirea este confruntată cu ceea ce constituie esența interogațiilor sale și care motivează toate eforturile sale culturale și științifice, ea atinge binele său cel mai prețios și împlinește acel ceva pentru care este făcută, chiar dacă trebuie să accepte răbdarea chestionării și să meargă pe urmele acesteia pas cu pas.

Metafizica este foarte vie în zilele noastre. Întrebările pe care ea le pune referitoare la lume, la „mine” și la aproapele meu sau, și mai mult, la Dumnezeu, sunt numeroase. Dar articulate în jurul temei dificile a „diferenței ontologice”, ele nu sunt ușor de înțeles în profunzimea lor reală. Înfruntarea acestora fără pregătire ne-ar face să pierdem rigurozitatea intenției lor. Sunt necesare niște *Prolegomene*. Prezentăm aici astfel de prolegomene formulând articulațiile necesare pentru interogația metafizică. Păstrăm pentru o lucrare ulterioară o reflecție aprofundată

asupra „diferenței ontologice”¹; ne este de ajuns aici să ajutăm cititorul să se pună în perspectiva care îi va permite să intre în problematica acesteia.

Vom parcurge în primele pagini ale acestei „Introduceri” etapele cea mai importante ale istoriei metafizicii. Vom prezenta așadar forma sa contemporană, pe care apoi o vom detalia expunând diverse modele de fenomenologii. În sfârșit, vom încheia această „Introducere” explicând titlul ales: *Simplitatea principiului*.

1. Puțină istorie

Cuvântul „metafizică” este deopotrivă vechi și nou. Andronicos din Rhodos l-a creat cu mai puțin de o jumătate de secol înaintea nașterii lui Hristos pentru a numi o culegere de 14 cărți din *corpusul* aristotelic, care aveau o anumită unitate dar fără un titlu comun, în afara câtorva sugestii în textul însuși, de exemplu, acolo unde Aristotel vorbește despre „știința primă” sau despre „teologie” (*Metafizica*, VI, 1). Aceste cărți vin imediat „după” (acesta este sensul cuvântului grec *meta*) cele 8 cărți ale *Fizicii*. De aici titlul lor, aparent accidental, dar care poate și să indice conținutul specific al cărții a IX-a, în care Aristotel vorbește despre „substanța eternă imuabilă”, adică despre Dumnezeu, meditată „după” reflecția asupra substanței în general; și în acest caz, metafizica devine „teologie”. Cele 14 cărți nu vor fi traduse în latină și cunoscute în Occident decât spre mijlocul secolului al XIII-lea, obiecte ale unor comentarii savante, în special cel al Sfântului Toma. Cuvântul „metafizică” a ajuns așadar târziu în tradiția intelectuală occidentală, trăgând după sine ambiguitatea titlului său. La origine semnifica o serie

¹ Vom trata despre „diferență” articulând analogia cu ajutorul transcendentalelor clasice care sunt unitatea, bunătatea, adevărul și frumusețea.

de texte de Aristotel care tratau 1) despre principiul prim (filosofia primă), 2) despre o formă înglobantă (viitoarea ontologie) sau 3) despre o ființare primă, Dumnezeu (teologia). Chiar același cuvânt va desemna mai târziu un tratat specific de filosofie, și nu numai un comentariu al Stagiritului, atunci când Francisco Suarez își va publica *Disputationes metaphisicae* în 1597, 44 de ani înainte de *Meditațiile* lui René Descartes.

În secolul XVI cuvântul „metafizică” nu va mai avea aceeași semnificație ca în timpul lui Andronicos. Meditația Evului Mediu și criza nominalistă din secolul XIV redesenaseră proiectul filosofic oferindu-i o intenție mai precisă. În tradiția greacă cauzele formale și cauza divină se intersectau în cauzele prime. În opoziție, modernii vor avea grijă să distingă aceste nivele cu claritate. Cu acest scop vor inventa, pornind din greacă, un nou cuvânt, „ontologie”, pentru a desemna discursul (*logos*) asupra ființei (*ontos*, genitivul lui *on*) și asupra principiilor sale formale și pentru a distinge acest discurs de „metafizică” sau de meditația asupra ființării care transcend lumea fizică, precum sufletul și Dumnezeu². Christian Wolff a folosit astfel în 1729 cuvântul „ontologie” pentru a-și numi filosofia asupra primelor principii, *Philosophiae primae sive ontologiae prolegomena*. De aici și prima întrebare pe care trebuie să și-o pună orice metafizician, conform lui Immanuel Kant, *Prolegomene la orice metafizică viitoare* (1783), referitoare la acele condiții în care au semnificație propozițiile despre ființările care transcend lumea fizică, fiind bine înțeles faptul că orice cunoaștere, pentru a avea sens, trebuie să implice experiența sensibilă.

Cuvântul „metafizică” a primit așadar, de-a lungul istoriei sale, semnificații din ce în ce mai precise. Nu indica el, totuși, la origine, un proiect speculativ unic, realizat prin accentuarea fie a universalității formei logice (ontologia lui Wolff), fie a

² Cuvântul „ontologie” a fost creat de Goclenius, teolog reformat, în *Lexicon Philosophicum* publicat în 1613, puțin după *Disputationes Philosophicae* de Suarez (cf. J.-F. Courtine, *Suarez et le système de la métaphisique*, pp. 405-457).

transcendenței unei ființări particulare (metafizica după Kant)? Proiectul ontologiei sau al metafizicii răspunde în toate modurile unei exigențe constante a spiritului uman. Este vorba de a ne fundamenta experiențele prin unificarea lor, fie sub o formă unică (ontologia și ființarea), fie sub o ființă unică (teologia și Dumnezeu), sau, din nou, în ceea ce ar putea unifica ontologia și teologia (filosofia primă). Inteligența umană eșuează dacă nu găsește vreun principiu capabil să coordoneze toate gândurile și experiențele sale. Vom parcurge acum principalele etape ale istoriei metafizicii pentru a preciza cum a fost alcătuit acest proiect de unificare.

Am putea considera ca „ontologică” prima figură a reflecției fundamentale, deși acest cuvânt este recent. Într-adevăr, pentru filosofi care îi frecventează pe Thales și Anaximene, reflecția formală era suficientă pentru a da seamă de principiul prim. Parmenide, mort cu puțin înainte de nașterea lui Platon (aprox. 428 a. H.), arătase că intelectul trebuie să stabilească forme pur abstracte și necesare pentru a-și exersa în mod judicios natura. Prima parte a *Poemului* său repetă ca un refren că „a gândi și a fi sunt același lucru”. Nu putem gândi fără a gândi concret ceea ce este gândit. „Observă cum lucrurile absente sunt prezente temeinic pentru gândire”, preciza filosoful din Elea³, pentru a-și confirma gândirea, inventând astfel „ontologia”, care una printr-o legătură necesară *logos*-ul de *on*.

Totuși, această teză a lui Parmenide nu poate fi susținută dacă o considerăm într-un mod prea abrupt. Dialogul pe care Platon l-a numit *Parmenide* a recunoscut o distanță în acordul primordial meditat de Eleat. „Ființarea” este altceva decât „unul”, deoarece „ființarea” și „unul” au semnificații diferite. Această reflecție a lui Platon eliberează ființarea de considerațiile directe ale *logos*-ului și deschide un nou spațiu pentru cercetarea

³ Parmenide, *Poemul*, fragm. 4. citare precedentă: fragm. 3; 6,1; 8,5 și 34. Trad. de N. L. Cordero, *Les deux chemins de Parménide*, p. 37

intelectuală. Ființarea nu este direct prezentă *logos*-ului; pentru a o exprima just, trebuie să o numim în mod indirect. La fel, *logosul* nu este o ființare la fel ca toate celelalte; el adăpostește exprimarea ființării. Trebuie așadar găsite categorii capabile să medieze între ființare și *logos*. Aristotel (mort în 322 a. H.) a întreprins acest studiu în *Metafizica* sa și în cercetările sale logice. Gândirea adăpostește ființarea tocmai prin formarea cuvintelor. Această reflecție s-a dezvoltat de-a lungul secolelor. Ontologia a articulat tot mai exact aceste categorii mediatore. Teologia creștină a ajutat-o în această sarcină. Astfel, *De Trinitate* a Sfântului Augustin (încheiată spre 415) propunea o reflecție asupra substanței și esenței, asupra accidentului și relației sau chiar asupra persoanei. În domeniul ontologiei propriu-zise, totuși nici un dogmatism nu s-a impus prea curând, dacă poate fi vorba să se fi impus vreodată. Problema substanței și esenței a fost obiectul unor analize complexe în *Monologion*-ul Sfântului Anselm (aprox. 1076), apoi evident în *De ente et essentia* a Sfântului Toma (1256) și încă și mai des în alte locuri și perioade.

O dată cu nominalismul secolelor XIV și XV, gândirea a devenit hotărât logică și intenția „metafizică” a filosofiei prime a fost dată la o parte în favoarea aspectului său „ontologic”. Conceptul de *philosophia perennis* a fost creat în acest context, primind scrisorile de acreditare în lucrarea *De perenni philosophia*, publicată în 1540 la Lyon de A. Steuco. El pretindea să exprime o comunitate teoretică între diversele școli filosofice care s-au succedat în istorie. Ontologia scolastică s-a străduit să exprime această succesiune, propunându-i o expresie logică definitivă. G. Leibniz s-a folosit la rândul său de expresia *philosophia perennis*, dar nuanțându-i accentele combative și tendințele de a încheia cu căutarea adevărului. Într-o scrisoare din 26 august 1714 către N. Remond, îi lărgeste sfera la orice adevăr, „care este mai difuz decât credem” și pe care îl putem regăsi în toată puritatea sa dacă-i eliminăm supraîncărcările inutile. *Philosophia perennis* apare astfel mai mult ca o sarcină de realizat decât ca un fapt deținut.

La rândul lor, scolasticii din secolele XVI și XVII și-au îndreptat eforturile într-o direcție foarte formală. Ontologia lor nu s-a interesat la început de existențele reale, ci de conceptele noastre cele mai universale logic („ființă”, „substanță”, „esență” etc.). Mai târziu, germanul Christian Wolff, care nu aparținea „școlilor” eclesiastice, dar care avea aceeași mentalitate formală, a creat, între 1728 și 1739, un sistem filosofic complet care cuprindea lumea, omul și pe Dumnezeu și pe care-l introducea cu o ontologie de acest tip. De fapt, aceste ontologii nu au avut vreun strop de fecunditate. Rafinamentele lor logice și acumularea progresivă a diviziunilor lor noționale au accentuat estomparea existenței reale în spatele discursurilor lor abstracte. Pretențiile lor de a descompune și recompune tot fără alte motive decât necesitățile logicilor lor imitau științele matematice, dar fără prudența verificărilor concrete ale acestora. La aproape 40 de ani după publicarea operei lui Wolff, o dată cu Immanuel Kant, aceste perspective au suferit atacurile cele mai hotărâte. Conform filosofului *Criticii rațiunii pure* (1781), Wolff punea în față un principiu pe care nu-l gândise până la capăt. Neglijând să precizeze capacitățile rațiunii, prin modul în care a recompus realul, a căzut într-un dogmatism fără îndoială naiv. Pentru a restitui demnitatea reflecției fundamentale, Kant s-a angajat deci pe o cale nouă, cea a criticii atente la exercițiul gândirii gânditoare mai mult decât la structura obiectului gândit. În acest mod, reflecția asupra principiului prim s-a confundat cu epistemologia, dar a câștigat în modestie în fața realului.

Filosofia primă a Timpurilor Moderne a acceptat noua paradigmă a științei: știința nu reflectă realitatea, ci o fabrică și o anticipează, calculând-o. Realitatea nu este un dat. Ontologia modernă, ca și cum ar reprezenta o alternativă la știință, nu pretindea mai mult decât aceasta să reflecteze realitatea în discursul său, ci doar să pună sub semnul întrebării eficacitatea evidentă a logicilor noastre. Dar ea nu a realizat astfel riscul la care se expunea, și anume cel al unei posibile reduceri a realității

la puterea formelor sale. Kant a trezit filosofia din somnul său dogmatic. Conform lui, cunoașterea nu are alt temei decât experiența sensibilă, iar pretenția să cunoaștem primul principiu al realității într-o modalitate direct formală nu este rezonabilă. Filosoful din Königsburg a contestat astfel pretenția logicii formale de a prezida peste cunoașterea principiilor. Perspectiva kantiană a atras atenția gânditorilor asupra actelor subiective care sesizează ființarea. În consecință, filosofia primă s-ar interesa mai puțin de studiul conceptelor aparent deja constituite, cât de cel al acțiunilor care le produc. Ea lasă la o parte analiza limbajului dat pentru a întreprinde o hermeneutică a gândirii constituante, riscând să accentueze și mai mult orientarea spre subiectivism pe care ontologia formală o practicasese deja în mod neintenționat.

La drept vorbind, reflecția critică asupra principiului nu răspundea unei exigențe nemaiauzite. Cei vechi știau că „tot ceea ce este primit este primit conform cu modurile celui care primește”. Pentru ei, aceasta nu însemna că gândirea care gândește ființarea nu cunoaște decât propria sa putere. Meditația tomistă dă mărturie pentru gândirea care, deschisă la transcendență, se cunoaște mai bine deschizându-se spre transcendență decât contemplându-se într-un fel de oglindă interioară imposibilă. Le fel, reflecția modernilor știe că gândirea tinde spre ceea ce ea nu este. Studiul condițiilor subiective nu conduce în mod necesar la subiectivism. Putem înțelege deschiderea subiectului gânditor recunoscându-i un orizont indefinit, realitatea totală. Pe fondul acestei deschideri indefinite, *Prolegomenele* noastre vor interpreta sensul cercetărilor noastre pline de răbdare și al practicilor noastre prudente. Totuși, accentul pus pe acțiunea gândirii ne-a putut face uneori să credem că subiectivitatea era singură stăpână pe destinul său. *Meditațiile carteziene* ale lui Edmund Husserl (1929) au măsurat intenția intelectuală potrivit cu dimensiunea conștiinței subiective. Această gândire, ispitită de solipsism, poate fi

îndreptată. Cu Martin Heidegger, filosofia primă trece de la punctul de vedere al conștiinței constituante la analiza existenței trăite. Metafizica a primit astfel o a treia formă istorică, după ontologia noțională a clasicilor și epistemologia critică a kantienilor. Vom privi mai detaliat această nouă formă de filosofie primă, care a fost numită „ontologie fenomenologică”. Vom vedea astfel modul în care reflecția asupra actului subiectiv poate susține filosofia primă.

2. Fenomenologiile

Metafizica recentă nu se preocupă de formele abstracte ale ființării, ci de mișcarea spirituală care le stabilește. Ea depliază ceea ce este pliat în întrebările noastre cele mai vaste și originare. Ea merge de la cercetările noastre explicite asupra rațiunii sau asupra sensului vieții noastre până la condițiile necesare ce fac posibile aceste cercetări. Implicitul astfel eliberat nu ține de psihologia empirică a actului științific; psihologia nu poate pretinde să tragă concluzii de o manieră absolut necesară. Metoda transcendentă, tipică pentru filosofia modernă, este diferită de cea a științelor care formulează *a posteriori* legile relative ale unor fapte observate. Ea caută mai degrabă condițiile ce fac posibile *a priori* întrebările noastre radicale și actele noastre raționale. *Critica rațiunii pure* a lui Kant aplică această metodă într-un cadru esențial epistemologic. La Martin Heidegger și Maurice Blondel, această metodă primește o aplicare mai largă astfel încât termenul „transcendent”, cu tonalitățile sale kantiene, nu li se mai potrivește decât cu nuanțele care se impun. Sensul cercetării intelectuale nu rezultă numai din travaliul cognitiv. El se sprijină în totalitate pe puterile noastre umane. Metoda transcendentă devine astfel fenomenologică.

Metoda fenomenologică, creată de Husserl la începutul secolului XX cu scopul foarte kantian de a fundamenta științele

în necesitatea rațională și nu în psihologia empirică, scoate în evidență esența fenomenelor regăsind ceea ce le constituie ca atare, și anume, condițiile de posibilitate ale apariției lor fenomenale în fața conștiinței. Heidegger a lărgit câmpul fenomenologiei husserliene. Spiritul își formulează întrebările într-o practică mult mai amplă decât cea a științei conștiente de operaționalitatea sa. Întreaga viață a omului pune întrebarea cu privire la temeiul său. Cunoașterea principiului nu este dată celui care ignoră totalitatea multiplelor fenomene ale vieții noastre. Fenomenologia nu se poate mulțumi să analizeze doar capacitățile gândirii noastre. Ea cuprinde multiplele noastre activități pentru a descoperi aici legătura care le organizează în mod intim și ne orientează progresiv spre principiul lor.

Primele paragrafe din *Ființă și timp*, publicată în 1927 de Heidegger, insistă asupra articulării dintre fundamentul ființării și dinamismul spiritului (sau al omului pe care îl numim *Dasein*, „ființa-prezentă”, somată să răspundă la întrebarea referitoare la sensul ființei sale). Această articulație este prezentată cu ajutorul unor categorii originare: existențial și existențial. Existențial numește principiul vieților noastre și al lumii; el este accesibil de-a lungul diverselor fenomene ale existenței noastre (existențiale). Cea mai mare parte a lucrării *Ființă și timp* este consacrată analizei existențiale a *Dasein*-ului, astfel încât această operă a părut a fi „existențialistă”. Reflecția existențială asumă existențialul căutându-i sensul. Fenomenele existențiale ne trimit spre o ontologie existențială. Într-adevăr, „în măsura în care existența determină *Daseinul*, analitica ontologică a acestei ființări nu ar putea să înceapă fără a avea de fiecare dată în vedere existențialitatea. Dar noi o înțelegem pe aceasta ca și constituind ființa ființării care există. Or, în ideea unei astfel de constituiri de ființă, există deja ideea de ființă. Și pentru a putea fi condusă până la capăt, analitica *Dasein*-ului depinde așadar și de

elaborarea prealabilă a problemei sensului ființei în general”⁴.
Totuși, de vreme ce nu accedem la planul existențial fără a trece prin fenomenele existențiale, examinarea problemei principiului nu se mulțumește să analizeze logica noțiunilor noastre abstracte, cele mai generale. Această examinare își are punctul să de plecare în experiența existențială. „În ceea ce privește analitica existențială, rădăcina sa ultimă nu este prin aceasta mai puțin «existențială», adică «ontică»”⁵.

Problematica lui Blondel poate fi comparată cu cea a lui Heidegger. *Acțiunea* sa din 1893, fiind anterioară lucrării *Ființă și timp*, nu cunoaște, desigur, distincția dintre existențial și existențial, dintre ontic și ontologic. Dar ceea ce este semnificat prin acestea nu îi este străin. Dinamismul *Daseinului* nu este complet diferit de cel al „voinței voitoare” a lui Blondel, chiar dacă tinde spre un obiectiv mult mai clar transcendent și demn de a fi iubit. Analiza blondeliană se desfășoară punând în evidență puterea „voinței voitoare” care tinde spre realizarea dorinței sale indefinit deschisă, în timp ce „voința voită” întrupează acest elan în particularitatea existențelor noastre. Relația dintre voința voitoare și voința voită este precisă: a doua se hrănește din prima, care îi dă elanul și căreia îi este exprimare și reper fără a-i epuiza vreodată întreaga amploare. Voința voitoare este antrenată la fiecare etapă voită, dar într-o manieră particulară, fără a putea fi împlinită prin aceasta în totalitate. Inadecvarea dintre voința voitoare și voința voită este vizibilă de-a lungul tuturor activităților noastre. Cu toate acestea, recunoaștem o ordine între formele voite ale acestor activități datorită unei analize care, mergând de la una la alta, revelează amplitudinea voinței voitoare, antrenată progresiv în acestea și realizată într-un mod mereu mai adecvat. Poziția acțiunii pure, susceptibilă de a împlini în întregime voința voitoare, adică a

⁴ M. Heidegger – *Être et temps*, p. 37

⁵ *Id.*, p. 38

„opțiunii”, este elaborată în țesătura fenomenelor astfel ordonate în prealabil.

La sfârșitul primei sale lucrări, Blondel vorbește despre o „metafizică la puterea a doua”⁶. Prin această expresie, el indică o posibilă prelungire a reflecției ajunsă până aici. Această metafizică la puterea a doua „întemeiază, nu doar ceea ce o primă metafizică încă subiectivă ne prezenta în mod înșelător ca realitatea însăși a existenței, în vreme ce era o simplă perspectivă a spiritului sau un fenomen speculativ, ci și întreg determinismul naturii, al vieții și al gândirii”⁷. Domeniul acoperit de lucrarea *Acțiunea*, metafizica la prima putere, pare astfel închis în sfera subiectivității. Dar, în realitate, nu este așa. *Acțiunea* se dedică în mod privilegiat mișcării voinței subiective pentru a se opune mentalității „pozitivismului, fenomenalismului, criticismului care impun majorității spiritelor refuzul oricărei metafizici sau cel puțin o profundă neîncredere în aceasta”⁸. Pentru a repune în drepturi în fața acestor contestatari posibilitatea afirmării absolutului, Blondel a trebuit să insiste asupra rolului subiectivității în afirmația științifică. Dar meditația sa asupra operelor subiectului nu-l închid în problema „eu”-lui. De fapt, teza sa din 1893 descrie alianța dintre actele spiritului și ființare. Modul său de a ajunge la afirmarea ființei ca și concluzie a tezei sale, confirmă această perspectivă. La Blondel, nu există un interes pentru un subiect separat de fundamentul său metafizic.

Astfel se explică planul lucrării sale, *Acțiunea*. După ce a arătat necesitatea de a pune întrebarea asupra sensului vieții (prima parte) și necesitatea de a-i găsi un răspuns pozitiv (a doua parte), Blondel analizează domeniile cunoașterii și acțiunii umane (partea a treia). Își conduce astfel cititorul să recunoască în diversitatea fenomenelor dinamismului spiritului expresii în care voința voită tinde să egaleze amplitudinea voinței voitoare.

⁶ M. Blondel – *L’action*, p. 464

⁷ *Id.*, pp. 464-465

⁸ H. Bouillard – *Blondel et le christianisme*, p. 166